

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
ДС/СС 05/4-02 бр. 159/1-ХП/7
21.02.2013. године

ВЕЋЕ НАУЧНИХ ОБЛАСТИ
ДРУШТВЕНО-ХУМАНИСТИЧКИХ НАУКА

Наставно-научно веће Филозофског факултета у Београду је на својој III редовној седници, 21.02.2013. године – на основу чл. 221. став 1. алинеја 14. и члана 266. Статута Факултета, прихватило Извештај Комисије за докторске студије с предлогом теме за докторску дисертацију: АРХИТЕКТУРА НАЦИОНАЛНИХ ПАВИЉОНА СРБИЈЕ И ЈУГОСЛАВИЈЕ НА МЕЂУНАРОДНИМ ИЗЛОЖБАМА 1900-1941, докторанда Александре Стаменковић.

За ментора је одређен проф. др Александар Кадијевић.

Доставити:

1x Универзитету у Београду
1x Стручном сараднику за
докторске дисертације
1x Шефу Одсека за правне послове
1x Архиви

ПРЕДСЕДНИК ВЕЋА

Проф. др Милош Арсенијевић

Факултет Филозофски
04/1-2 бр. 6/2214
(број захтева)
21.12.2012.
(датум)

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ

Веће научних области друштвено-хуманистичких
наука
(Назив већа научних области коме се захтев упућује)

ЗАХТЕВ
за давање сагласности на предлог теме докторске дисертације

Молимо да, сходно члану 46. ст. 5. тач. 3. Статута Универзитета у Београду («Гласник Универзитета», бр. 131/06), дате сагласност на предлог теме докторске дисертације:

Архитектура националних павиљона Србије и Југославије на
међународним изложбама 1900-1941
(пун назив предложене теме докторске дисертације)

НАУЧНА ОБЛАСТ историја уметности

ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ:

Име, име једног од родитеља и презиме кандидата:

Александра (Зоран) Стаменковић

Назив и седиште факултета на коме је стекао високо образовање:

Филозофски у Београду

Година дипломирања:

Назив мастер рада

2009.

кандидата:

Београдски опус архитекте Драгише Брашована

Назив факултета на коме је мастер рад одбрањен:

Филозофски

Година одбране мастер рада: 2010.

Обавештавамо вас да је

Наставно-научно веће

на седници одржаној 21.02.2013.

размотрило предложену тему и закључило да је тема подобна за израду докторске дисертације.

ДЕКАН ФАКУЛТЕТА

Проф. др Милош Арсенијевић

Прилог:

1. Предлог теме докторске дисертације са образложење

2. Акт надлежног тела факултета о подобности теме за израду докторске дисертације

ПОДАЦИ О МЕНТОРУ

за кандидата **Александра Стаменковић**

Име и презиме ментора: **Александар Кадиевић**

Звање: **редовни професор**

Списак радова који квалификују ментора за вођење докторске дисертације:

1. *Градитељска делатност Петра Ј.Поповића у југоисточној Србији (1908-1930)*, Зборник за ликовне уметности Матице српске 40, Нови Сад 2012, 225-240. **M51**

2. *Три схватања историјског духа времена у архитектури*, SYMMEIKTA.Зборник радова поводом четрдесет година Института за историју уметности Филозофског факултета у Београду (ур.И.Стевовић), Београд 2012, 531-540. **M14 4**

3. *Hrvatski arhitekti u izgradnji Beograda u 20.stoljeću*, Prostor 42, Zagreb 2011, 467-477. **SCI LIST (ANCI LIST) M23**

4. *Newer Serbian Architecture and its Audience*, Зборник Матице српске за ликовне уметности 39, Нови Сад 2011, 253-270. **M51**

5. *Архитектура и дух времена*, Грађевинска књига, Београд 2010. **M41**

Заокружити одговарајућу опцију (А, Б, В или Г):

А) У случају менторства дисертације на докторским студијама у групацији техничко-технолошких, природно-математичких и медицинских наука ментор треба да има најмање три рада са SCI, SSCI, ANCI или SCIE листе, као и Math-Net.Ru листе.

Б) У случају менторства дисертације на докторским студијама у групацији друштвено-хуманистичких наука ментор треба да има најмање три рада са релевантне листе научних часописа (Релевантна листа научних часописа

обухвата SCI, SSCI, AHCI и SCIE листе, као и ERIH листу, листу часописа које је Министарство за науку класификовало као M24 и додатну листу часописа коју ће, на предлог универзитета, донети Национални савет за високо образовање. Посебно се вреднују и монографије које Министарство науке класификује као M11, M12, M13, M14, M41 и M51.)

В) У случају израде докторске дисертације према ранијим прописима за кандидате који су стекли академски назив магистра наука ментор треба да има пет радова (референци) које га, по оцени Већа научних области, квалификују за ментора односне дисертације.

Г) У случају да у ужој научној области нема квалификованих наставника, приложити одлуку Већа докторских студија о именовању редовног професора за ментора.

ДЕКАН ФАКУЛТЕТА

Датум 8.2.2013

М.П.

проф. др Милош Арсенијевић

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
ОДЕЉЕЊЕ ЗА ИСТОРИЈУ УМЕТНОСТИ

ДОКТОРСКЕ СТУДИЈЕ:
ПРИЈАВА ОДБРАНЕ ПРЕДЛОГА ТЕЗЕ

**АРХИТЕКТУРА НАЦИОНАЛНИХ ПАВИЉОНА СРБИЈЕ И
ЈУГОСЛАВИЈЕ НА МЕЂУНАРОДНИМ ИЗЛОЖБАМА
1900–1941**

Ментор:
Проф.др Александар Кадијевић

Студент:
Александра Стаменковић
6И/100007

БЕОГРАД 2012

ПРЕДМЕТ ИСТРАЖИВАЊА

Предмет истраживања ове докторске тезе биће архитектура националних павиљона којима се држава, Краљевина Србија, потом и Краљевина Југославија, представљала на међународним изложбама у периоду 1900–1941. године. Архитектура националних павиљона посматраће се кроз контекст две стварности: националне и опште. Анализа ће обухватити процес настанка павиљона, почев од идеје о изградњи, преко конкурса и одабира пројекта и градитеља, до готове структуре, као јединствене целине у историјским, културним и социјалним оквирима. Представљени примери биће посматрани у односу на идеју о визуелној репрезентацији нације, у складу са актуелном културном политиком земље, постојећих и доказаних наратива, који су научно обрадили део ове теме, и још неиспитаних тврдњи које ће у току писања рада бити проверене, протумачене и адекватно документоване.

Национални павиљони, посматрани у одређеном временском интервалу (1900-1941), важан су сегмент профане архитектуре. Већина од примера који ће бити обрађени у раду имала је изражено национално стилско обележје. Њихова улога откриваће се кроз сагледавање и компарацију домаћих и иностраних примера.

Рад ће у основи бити подељен на два дела као јасно заокружене целине.

У првом делу, који обухвата период Краљевине Србија, посматраће се изражена тежња да се градитељством истакну карактеристичне националне историјско-уметничке особености. Архитектонски склоп павиљона у Паризу 1900, Сент Луису 1904, Лијежу 1905, Лондону 1907, Торину 1909. и Риму 1911. године био је обележен интерпретирањем традиције која је, независно од теоретске или методолошке позадине историјског наратива, требало да истакне и понуди кохерентну идеологију. Ова анализа базираће се на примени принципа историцизма. У тумачењу архитектуре преовладаваће тежња да се локална традиција одвоји од интернационалних принципа и ослони на посматрање прошлости, националне традиције и градитељских концепата аутора.

У другом делу, који обухвата период Краљевине СХС, потом Краљевине Југославије, биће анализиран однос, тј. веза између репрезентативне функције павиљона и идеологије југословенства. Период 1918-1941 је био обележен непостојањем јединствене, универзално прихватљиве идеологије и политичких превирања. Намера је да се на одабраним примерима (у Филаделфији 1924, Паризу 1925. и 1937, Барселони 1929, Милану 1931, Њујорку 1939) покаже и докаже улога

идеологије у њиховом планирању и изградњи и колико је, заправо, актуелна културна политика утицала на потребу да се архитектуром објекта истакне карактер градитеља, оних који ту архитектуру користе и карактер њене намене. Као посебна целина биће обрађен комплекс Београдског сајмишта (1935-1937), који презентује ситуацију у београдској и српској архитектури након увођења промена, због засићења тренутним стањем и превазиђеним решењима. Доприносе укупној оцени уметничког стваралаштва и указују на архитектонска дела која поред утилитарности градње изражавају и неку врсту креације, јер су праћена индивидуализацијом самих архитеката.

Овакав осврт на архитектуру павиљона заснива се на постављеном проблему о комуникације архитектуре и околине и покушају да се кроз анализу поменутих примера утврди постојање те везе. Основе за овакво тумачење пронађено је у архитектонској теорији.

ЦИЉ ИСТРАЖИВАЊА

Циљ истраживања ове докторске тезе јесте да се предмет, национални павиљони:

- препозна као модел јавне грађевине са великим утицајем на формирање идеје о колективном идентитету српске заједнице. Истражиће се и могућност утицаја значења националних павиљона на очување памћења. Та потреба за припадањем, или поседовањем одређене стварности разматраће се кроз две крајности: заборављање и наслеђивање.
- да се представи као вид националне уметничке продукције поистовећивањем са одређеним историјским тренутком и иницирањем националних наратива;
- да се представи као репрезент државе, која је и у периоду 1900–1941 континуирано заговарала програме националне еманципације, и народа, као носиоца националног идентитета слободне земље која има право учешћа на светским изложбама;
- да се прикаже као катализатор колективног, популарног укуса и масовне културе, промотер новитета, актуелних уметничких струја и тренда.
- да се архитектонски склопови павиљона сагледају у контексту рада њихових пројектаната

ОСНОВНЕ ХИПОТЕЗЕ

Почетна хипотеза је одвојено тумачење два поменута периода у националној историји, са циљем да се анализира и документује постојање континуитета у визуелној презентацији државе. Стога, посебна пажња посветиће се анализи архитектонских елемената који се понављају или се могу довести у везу с одређеном средином или културном политиком. У том смилу, уметност ће се користи више као комуникацијски медиј, него као естетски.

Национални павиљони су, углавном, биле грађевине привременог карактера, али за разлику од других ефемерних структура, они су имали своју теорију и форму по којој су грађени, као и елементе уметничког језика који представљају универзално разумљиве концепте, који упркос прожимању са програмима других дисциплина, одржавају архитектуру унутар свог природног контекста.

Мисао о павиљону као типу грађевине који је превасходно национални, обезбедила му је јединствено место у презентацији традиције. Павиљони презентују државу и њен напредак, индустрију, технологију и интелигенцију, као и њену прошлост. У том смислу, традиција ће се посматрати као област кроз коју се потврђује континуитет једне културе, док ће се култура посматрати као једна од активности која даје особеност нацији, стога подразумева традицију.

Визуелна и архитектонска презентација идеје о колективном јединству биће посматрана у контексту уметничких и културолошких различитости Србије и других земаља, учесница на међународним изложбама. У том смислу ће се идеја о аутентичном националном идентитету развијати кроз интересовање и потребу за враћањем народној уметности, средњовековном наслеђу и елементима фолклора. Намера је да се у анализи архитектуре павиљона издвоје елементи националног од других фактора и страних утицаја.

Анализирање идеологија различитих културних група биће главна компонента у тумачењу односа архитектуре и околине. Развој архитектуре током прве половине XX века био је одређен утицајем различитих идеолошких процеса, који су пратили основни модел, а то је приказ репрезентативне архитектуре која је настала као резултат улоге идеологије на политичку и културну сцену Југославије. Кроз покушаје реконструкције процеса изградње националних павиљона, на појединачним примерима, истраживаће се њихов утицај. Таква идеолошка разноврсност је обележила архитектонску сцену међуратног периода. Почетна хипотеза је да се национални павиљони посматрају као национални споменици. Појам националног споменика је релативан и потребно га је

научно утемељити, дати му статус сведочанства, да постане индикатор једног времена или места.

Да би се схватио значај павиљона на пољу националне архитектуре, градитељске особености Краљевине Србије, као и Краљевине Југославије биће презентоване на примерима. Детаљнија студија дела, уз анализу њиховог међусобног односа требало би да допринесе разумевању значаја изложбених павиљона на пољу националне архитектуре у Србији. Овај део дао би увид у историјске и друштвене околности у којима се налазила држава у периоду до Другог светског рата.

помажу у тематизацији многих питања. Национални павиљони су један од валидних извора података за спознају појма и суштину природе времена и документ

МЕТОД ИСТРАЖИВАЊА

Методологија примењена у раду помоћи ће да се поменути предмет, проблем, хипотезе, које се из тога развијају, представе, објасне и анализирају. Актуелне архитектонске теорије које се баве простором, комуникацијом, дескрипцијом, идеолошком условљеношћу, документацијом биће полазна основа у тумачењу визуелне презентације павиљона. Поменути примери се класификују хронолошки, тематски и према актуелном стилу градње. Применом аналитичког метода истицаће се мање познати или потпуно непознати моменти у процесу настанка сваког појединачног примера павиљона. Њиховом синтезом ће се утврдити колико су павиљони били национално и политички одређени и колико је примењена градитељска матрица успела да одговори постављеном циљу. и тумаче се као један од елемената уобличавања јавног простора. У циљу свеобухватнијег тумачења архитектуре националних павиљона и њихове позиције у националној историји и идеологији, током истраживања биће коришћени извори неколико сродних научних дисциплина: историје уметности и архитектуре, историје стилова, културне и политичке историје. Полазне тачке биће до сада објављена историографска грађа, која се може довести у везу са предметом истраживања, и мемоарска грађа архитеката савременика или учесника у поменутих догађајима, теоретичарима архитектуре и колекционарима фотографија. Ради што подробнијег истраживања, анализа историјских околности и друштвене климе, статуса архитеката и односа државе према њему, истраживање ће бити допуњено методама и теоријама других релевантних дисциплина чији се садржај може препознати у структури националних павиљона. Намера је да се мултидисциплинарним приступом

истакну павиљони као иницијатори националних наратива, да се паралелно са њиховим идејним зачецима и пројектовањем, прати и процес формирања нације и њеног кретања у оквиру ширег идеолошког контекста.

СТРУКТУРА РАДА ПО ПОГЛАВЉИМА

Теза ће се састојати из неколико поглавља:

I УВОДНА РАЗМАТРАЊА:

- дефиниција предмета проучавања и циља истраживања, уз навођење познатих разматрања о светским изложбама и о појму националних павиљона;
- преглед расположиве архивске грађе и осврт на досадашња историографска истраживања поменуте теме и ауторе који су се тиме бавили;

II ПОЈАМ НАЦИОНАЛНОГ СТИЛА У АРХИТЕКТУРИ И ОКОЛНОСТИ КОЈЕ СУ УТИЦАЛЕ НА ЊЕГОВ НАСТАНАК И РАЗВОЈ,:

- о идентитету и тражењу националног стила у архитектури;
- о политичком контексту и националној идеји;
- о елитама (уметничкој, политичкој, интелектуалној), које могу бити иницијатори националне идеје;

III КУЛТУРНА ПОЛИТИКА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ -анализирање општих токова на историјској сцени 1900–1918 и њихов утицај на архитектонско стваралаштво; проучавање карактеристичних облика просторне организације и структуре националних павиљона, пројектованих у поменутом периоду, кроз појединачне примере; откривање мотива; тумачење специфичности примењеног стила који павиљоне одваја или приближава паралелним токовима у другим срединама; однос државе према павиљонима пре Првог светског рата.

IV КУЛТУРНА ПОЛИТИКА КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ- анализа културне и социјалне политике у међуратном периоду и утицај те идеологије на структуру и изглед националних павиљона; издвајање актуелних принципа у архитектури; посебан осврт на дешавања на уметничкој и архитектонској сцени посматраног периода, стил у коме се пројектује, који одређује држава или сам уметник у циљу промовисања државе, и тумачење павиљона у контексту колективног сећања и националног јединства;

IV ПРИМЕРИ:

1. 1900. у Паризу,
2. 1904. у Сент Луису,
3. 1905. у Лијежу,
4. 1907. у Лондону,
5. 1909. у Торину,
6. 1911. у Риму,
7. 1924. у Филадельфији,
8. 1925. у Паризу,
9. 1929. у Барселони,
10. 1931. у Милану,
11. 1935-1937. Београдско сајмиште,
12. 1937. у Паризу,
13. 1939. у Њујорку,

V УТИЦАЈ АРХИТЕКТУРЕ НАЦИОНАЛНИХ ПАВИЉОНА НА РАЗВОЈ АРХИТЕКТУРЕ И ДРУШТВА

У овом делу би се систематизовали резултати претходних поглавља. Намера је да се да одговор на следећа питања: колико су друштвена превирања и нестабилан политички систем утицали на идеју и облик павиљона; који су били мотиви који су навели државу да захтева одређени програм, а и градитеља да тај захтев прати ли не; да ли је покретач била жеља да се пробуди национални идентитет стилем који се окреће локалној традицији или да се сустигне Европа употребом специфичне, национално одрђене варијанте интернационалног стила; да ли постоји континуитет у јавним излагањима и у којој мери је изражен; да ли је и у којој мери појава модерне утицала на структуру националних павиљона.

VI ЗАКЉУЧАК- у закључку би требало дати одговор на питања:

- Колико су павиљони заиста били вид националне уметности?
- Да ли су били слика државе која је, посебно од краја XIX века, све отвореније заговарала програме националне еманципације?

- Да ли су били представа народа, као носиоца националног идентитета и представника слободне земље?
- Да ли је архитектура павиљона била питање тренда, праћење актуелних уметничких струја, уклапање у савремене уметничке токове и сл?
- Да ли су национални павиљони били питање елите, било политичке, која инструментализује уметност, било уметничке, која због задатка мисли политички?

VII БИБЛИОГРАФИЈА -списак илустрација, списак скраћеница и литература.

Напомена: структура докторске тезе није коначна и биће подложна изменама током израде дисертације у складу са новим и адекватним информацијама, нових извора и грађе.

ЛИТЕРАТУРА

Адамовић, М., „Ретроспективно одељење Српског павиљона на Светској изложби у Риму 1911, пресек уметничког лика епохе“, *Балканика* 27: 301-314.

Ades., D., *Arts and Power of Nations*, u: *Arts & Power: Europe Under the Dictators 1930-1945*, London: Hayward Gallery, 1995.

Allwood, J., *The Great Exhibitions*, London: Studio Vista, 1977.

Амброзић, К., „Павиљон Србије на међународној изложби у Риму 1911“, *Зборник радова Народног музеја* III: 237-266.

Аноним, За београдско сајмиште привредници траже да се закупи Доњи и Горњи град, *БОН* (бр.2, год.53), Београд, фебруар 1935, 118-119.

Аноним, Први београдски сајам биће прирешен већ у октобру ове године, *Време*, 17. јануар 1936, 4.

Аноним, Изложба идејних скица за израду београдског Сајмишта, *Политика*, 18. април 1936, 10.

Аноним, Задужбина Николе Спасића подиже велики павиљон на Београдском сајмишту, *Политика*, 15. јул 1936, 20.

Аноним, Конкурс за београдско сајмиште, *Време*, 19. јул 1936, 9.

Аноним, Отпочело је подизање павиљона београдског Сајма, *Политика*, 28. мај 1937, 11.

Аноним, Убрзано довршење престоничког Сајмишта. свечано отварање првог београдског сајма извршиће се 11 септембра у предвиђеном року, *Политика*, 28. август 1937, 5.

Аноним, Београдско Сајмиште претставља читав град, *Политика*, 2. септембар 1937, 6.

Аноним, За фестивал народних игара подиже се у павиљону број 3 на Сајмишту највећа позорница у Средњој Европи, *Политика*, 13. мај 1939, 11.

Аноним, Радови на београдском сајмишту у завршној фази. За који дан излагачима ставиће се на расположење заузета места у изложбеним павиљонима на сајму, *Политика*, 22. август 1937, 7.

Аноним, Јуче су освећени темељи великог репрезентативног павиљона на београдском Сајму, *Политика*, 23. Август 1940, 10.

Бркић, А., *Знакови у камену*, Београд 1992.

Булатовић, Д., „Баштинство или о незаборављању“, *Крушевачки зборник* 11 (2005): 7–20.

Булатовић, Д. „Баштина као brand или музеј као економија жеље“, *Годишњак за друштвену историју* 2–3 (2004): 137–148.

Brunhammer, Y. & S. Tise, *French Decorative Art: The Société des Artistes-Décorateurs 1900-1942*, Paris: Flammarion, 1990.

Valsiner, J., *Culture in Minds and Societies: Foundations of Cultural Psychology*, New Delhi: Sage Publications India Pvt. Ltd, 2006.

Вукотић-Лазар., М., „Старо београдско сајмиште (Оснивање и изградња)“, *Годишњак града Београда* LI (2004): 143-168.

Гадамер, Х., Г., *Европско наслеђе*, Београд: Плато, 2009.

Geppert, A., C., T., *Fleeting Cities. Imperial Expositions in Fin-de-Siècle Europe*, Basingstoke, New York: Palgrave Macmillan, 2010.

Гидион, З., „Хисторија и архитект“, *Човјек и простор* 133-134, Загреб 1964, 18.

Gilles-Defalon, S., La pavillon yougoslave, *Beaux-Arts*, 23. 7. 1937.

Gronberg, T., *Designs on Modernity: Exhibiting the City in 1920s Paris*, Manchester: Tag Groneberg, 1998.

Димић, Љ., *Историја српске државности*, Нови Сад 2001.

Димић, Љ., *Културна политика у Краљевини Југославији 1918-1941*, Београд: Стубови културе, 2002.

Екмечић, М., *Стварање Југославије 1790–1918*, II, Београд: Просвета, 1989.

Ewen, S., *Captains of Consciousness: Advertising and Social Roots of Consumer Culture*, New York: McGraw-Hill, 1976.

Жутић, Н., С., „Идеологија југословенства и њено распадање 1929-39“, *Историјски гласник* 1-2, 63-90.

Живановић, М., Ж., „Сајам у Београду прека је потреба наше народне привреде“, *Политика*, 4. фебруар 1935, 4.

Живановић, М., Ж., „Најпогодније место за Београдски сајам је на левој обали Саве, поред земунског моста“, *Политика*, 4. новембар 1935, 8.

Живановић, Д., *Архитекта Милорад Рувидић*, Београд: Орион-арт, 2004.

Замоло-Ђурић, Д., *Градитељи Београда 1815-1914*, Београд: Музеј града Београда, 2009.

Зеви., Б., *Концепт за контраисторију архитектуре*, Београд: Центар ВАР, Крушевац: Народна библиотека, 2007.

Игњатовић, А., „Политика представљања југословенства- Југословенски павиљон на светској изложби у Паризу 1937. Године“, *Годишњак за друштвену историју* 2-3, вол 11 (2004): 65-83.

Игњатовић, А., „Архитектура као дискурс“, *ДанС* 45, Нови Сад (2004): 34.

Игњатовић, А., „Од историјског сећања до замишљања националне традиције: Споменик Незнаком јунаку на Авали 1934-38“, *Историја и сећање* (2006): 229-252.

Игњатовић, А., *Југословенство у архитектури 1904-1941*, Београд: Грађевинска књига 2007.

Игњатовић, А., „Између жезла и кључа: национални индентитет и архитектонско наслеђе Београда и Србије у XIX и првој половини XX века“, *Наслеђе* IX (2008).

Игњатовић, А., „Између политике и културе: интегрално југословенство и ликовне уметности“, *Зборник Семинара за Историју модерне уметности* 6 (2010): 7-20.

Кадиевић, А., „Живот и дело архитекте Драгише Брашована (1887-1965)“, *Годишњак града Београда XXXVII* (1990): 141-173.

Кадиевић, А., *Један век трајења националног стила у српској архитектури (середина XIX- средина XX века)*, Београд: Грађевинска књига, 1997.

Кадиевић, А., „Идеолошке и естетске основе успона европске монументалне архитектуре у четвртој деценији XX века“, *Историјски часопис* XLV-XLVI (1998-1999): 255-277.

Кадиевић, А., „Терминологија српске архитектонске историографије: Идеологија“, *Архитектура* 111 (2007): 10-11.

Кадијевић, А., „Улога идеологије у новијој архитектури и њена схватања у историографији“, *Наслеђе* VIII (2007): 225-237.

Кадијевић, А., „Видови дистанцирања од појава током њиховог тумачења у архитектонској историографији“, *Наслеђе* X (2009): 235-253.

Кадијевић, А., „О карактеру и запостављеним темама историографије новије архитектуре Београда“, у: *Очување градителског наслеђа- стварно и могуће*, ур. Нада Живковић, Светлана Димитријевић-Марковић, Београд 2010, 57-64.

Катрога, Ф., *Историја, време, памћење*, Београд: Клио, 2011.

Куљич, Т., *Култура сећања, теоријска објашњења употребе прошлости*, Београд: Чигоја штампа, 2006.

Лексикон српских архитеката XIX и XX века (ур. Зоран Маневић), Београд: Грађевинска књига, 1999.

Лок, Ц., „Оглед о њудском разуму“, у: *О културном идентитету* (ур. Душан Пухало), Београд: Култура, 1962.

Мако, В., *Естетика-архитектура. Седам тематских расправа*, Београд: Орион арт, Архитектонски факултет, 2005

Мако, В., „Природа естетичке посебности и општости националног израза“, у: *Естетика-архитектура*, књ. 2, Београд: Орион арт-Архитектонски факултет, 2009, 35-55.

Макуљевић, Н., *Црквена уметност у Краљевини Србији (1882-1914)*, Београд: Филозофски факултет, 1997.

Макуљевић, Н., *Уметност и национална идеја у XIX веку*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 2006.

Максимовић, П., Н., „Стваралаштво архитеката подстакнуто луцима са моравске куће“, *Саопштења РЗЗСК*, XXXIV (2002): 403-419.

Маневић, З., *Романтична архитектура*, Београд: Филозофски факултет, 1990.

Маневић, З., „Историја српске архитектуре новијег доба“, *Лексикон српских неимара*, Београд 2002

Маневић, З., „Новија српска архитектура“, у: *Српска архитектура 1900-1970*, Београд 1972, 14,15.

Марић, И., *Филозофија на истоку. Огледи из византијске, руске и српске филозофије*, Београд: Плато, 2002.

Marx, R., *La Décoration et les industries d'art à l'exposition universelle de 1900*, Paris: Librairie Ch, 1900.

Миленковић, А., *Архитектура-хоризонти вредновања*, Београд: Научна књига, 1988.

Милићевић, М., Ђ., *Кнежевина Србија; Краљевина Србија*, Београд: Лео комерц, 1973.

Милосављевић-Аулт, А., „Ars memorativa улази у музеј“, *Свеске друштва историчара уметности Србије XXVI*, 81–96.

Митровић, А., „Појам историографије, Одлике научне историографије, Мислити теоријски у историографији, у: *Пропитивање*, Београд: Клио, 1966, 9-20, 147-181.

Митровић, Д., *Репрезентација Срба и Хрвата на међународној изложби у Риму*, Савременик 9.

Немањић, М., „Улога друштвених елита у стварању културног идентитета градских заједница- историјски пример Земунa“, *Годишњак града Београда LI* (2004).

Перовић, Р., М., *Српска Архитектура XX века*, Београд: Архитектонски факултет, 2003.

Петрановић, Б., *Историја Југославије 1918-1988*, I-III, Београд: Нолит, 1988.

Поповић, Д., М., Београдско Сајмиште, *БОН* (бр.11-12, год.53), Београд, децембар 1935, 656-1.

Поповић, С., Први београдски међународни сајам (11-21 септембра 1937. године), *БОН* (бр.7-8, год.LV), Београд, јули-август 1937, 405-411.

Радовић, Р., *Савремена архитектура између сталности и промена идеја и облика*, Нови Сад: Stylos, Факултет техничких наука, 1998.

Растовић, А., „Србија на лондонској изложби 1907. Године“, *Историјски часопис* 52 (2005): 317-346.

Растовић, А., „Неколико докумената о учешћу Србије на изложби у Лондону 1907. Године“, *Мешовита грађа* 28 (2007): 247-264.

Сајсл, Ј., „Југословенски павиљон на Међународној изложби у Паризу 1937“, *Грађевински вјесник* 8, 125.

Секулић, А., „Први београдски сајам између првог и другог светског рата“, *Годишњак музеја града Београда IV* (1957): 587-593.

Silverman, D., L., *Art Nouveau in Fin-de-Siècle France: Politics, Psychology and Style*, Los Angeles and London, 1989.

Smith, A., D., Sacred homelands, u: *Chosen Peoples: Sacred Sources of National Identity*, Oxford: Oxford University Press, 2003.

Стојановић, Б., Историја Новог Београда II део, *Годишњак града Београда XX II* (1975): 199-218.

Трговчевић, Љ., „Српска интелигенција у XIX веку“, *Зборник радова, Европа и Срби*, Београд 1996.

- Трговчевић, Љ., *Планирана елита*, Београд: Службени гласник, 2003.
- Томић, С., *Споменици културе, њихова својства и вредности*, Београд: РЗЗСК, 1983.
- Тошић, Д., *Југословенске уметничке изложбе 1904-1927*, Београд 1983.
- Халперн, К., *Идентитет-појединац, група, друштво*, Београд: Клио, 2009.
- Historical Dictionary of World's Fairs and Expositions, 1815-1988*, eds. John Findling and Kimberly Pelle, NY: Greenwood Press, 1990.
- Coletta, C., D., *World's Fairs Italian Style: The Great Exhibitions in Turin and Their Narratives, 1860-1915*, Toronto, University of Toronto Press, 2006.
- Чалић, М., Ж., *Социјална историја Србије, 1835-1903*, Београд: Клио, 2004.
- Чупић, С., „Европа и/или национални идентитет: павиљон Краљевине Србије на светској изложби 1900. године и његове последице“, *Зборник Семинара за Историју модерне уметности* 3-4 (2008): 107-127.
- Шастел, А., „Појам баштине“, *Погледи* 3-4/18 (1988): 709-723.
- Шкаламера, Ж., „Обнова српског стила у архитектури“, *ЗЛУМС* 5, Нови Сад 1969.
- Шкорске, К., Е., *Fin-De-Siecle у Бечу. Политика и култура*, Београд: Геопоетика, 1998.
- Шола, Т., *Према тоталном музеју*, Београд: Центар за музеологију и херитологију, 2011.

„Реферат о квалитованости кандидата и подобности предложене теме за докторску дисертацију“

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији: Кандидаткиња Александра Стаменковић (Сурдулица 1984) је основну школу завршила у родном граду, а средњу стручну у Соко Бањи. Дипломирала је на Архитектонском факултету Универзитета у Београду 2009.год. Мастер студије завршила је у истој установи 2010.год. Докторске студије на Одељењу за историју уметности Филозофског факултета уписала је крајем 2010.год. Током 2012.год. пријавила је и образложила тему дисертације под насловом „Архитектура националних павиљона Србије и Југославије на међународним изложбама 1900-1914.године“. Бави се научном историографијом, стручном публицистиком, музеалством и радом у култури. Објавила је и за штампу припремила више запажених саопштења са научних конференција и семинара, на којима је учествовала. Сарађује и са „Годишњаком града Београда“ и „Лесковачким зборнику“. У оквиру њене будуће дисертације, предвиђен је исрпан наратив о архитектонској стилистици и типологији, али и реторици, идеологији и културном значењу репрезентативних државних павиљона Краљевине Србије и Краљевине СХС (од 1929. Југославије) на међународним изложбама, испуњен утемељеним анализама и закључцима, као и свим неопходним библиографским подацима.

2. Предмет и циљ дисертације: Тема кандидаткињине дисертације је веома значајна за истраживање и тумачење развојних токова српске архитектуре од 1900. до 1941.године, а поготово за критичко анализирање тековина државне градитељске продукције. Развој наше научне мисли у области вредновања и тумачења историје архитектуре, овим радом биће знатно обогаћен. Рад ће бити први у нашој средини који целовито оветљава ту вишеструко интригантну цивилизацијско-уметничку тему. Периодизација, типолошка и ауторска класификација изграђених националних павиљона, као и слојевита критичка валоризација њихових оригиналних естетичких премиса, представљаће значајан допринос развоју домаће архитектонске историографије.

3. Опис садржаја (структуре по поглављима) дисертације: Функционално је одељен на следеће целине: „УВОДНА РАЗМАТРАЊА“, „ПОЈАМ НАЦИОНАЛНОГ СТИЛА У АРХИТЕКТУРИ И ОКОЛНОСТИ КОЈЕ СУ УТИЦАЛЕ НА ЊЕГОВ РАЗВОЈ У ПРВОЈ ПОЛОВИНИ XX ВЕКА“, „КУЛТУРНА ПОЛИТИКА КРАЉЕВИНЕ“, „КУЛТУРНА ПОЛИТИКА КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ“, „ЗНАЧАЈ АРХИТЕКТУРЕ НАЦИОНАЛНИХ ПАВИЉОНА“, „ЗАКЉУЧАК“, и „БИБЛИОГРАФИЈА“.

4. Основне хипотезе од којих ће се полазити у истраживању: Хипотезе изнете у кандидаткињином образложењу су неспорно утемељене и доказиве. Несумњиво ће се

потврдити током свеобухватног истраживања слојевите грађе која сведочи о генези и изгледу мноштва изложбених павиљона Краљевине Србије и Југославије. Кључна улога респектабилних пројектаната у њиховом осмишљавању (Рувидића, Капетановића, Таназевића, Брашована, Сајсела, Вајсмана и других), биће потврђена кроз анализе унутар рада, као и размотрене кроз призму друштвено-политичких и економских интереса наших земаља. Посматрање павиљона као „споменика нације” и визуелних докумената о идентитету и културној политици државе, као и карактеру њиховог архитектонског самосагледавања, биће од неспорног научног значаја.

5. Методе које ће се у истраживању применити: Примениће се синтетички критички метод савремене архитектонске историографије, који обједињује искуства архитеката тумача историје градитељства и специјализованих историчара уметности за ту област науке, једнако утицајних и плодних. Након прилежног сакупљања мноштва извора (систематизованих у домаћим и страним архивима, музејима, заводима за заштиту споменика културе, библиотекама, фототекама, хемеротекама, универзитетским и приватним колекцијама пројектаната павиљона), они ће се критички обрадити и затим подвргнути исцрпној текстуалној дескрипцији, анализи и критици. Материја која ће бити предмет предстојеће дисертације, свестрано ће се сагледати кроз појавне облике, али и теже уочљиве духовне, културолошке и естетске слојеве. Подједнака пажња ће се поклонити екстеријерима, колико и ентеријерима репрезентативних павиљона. Сва претходна тумачења њиховог стилско-конструктивног склопа, почев од коментара хроничара и публициста, до објективних историографа и критичара, обогатиће се обиљем оригиналних анализа и оцена.

6. Очекивани резултати и научни допринос:

Темељитом и исцрном монографском студијом о националним изложбеним павиљонима, домаћа и међународна историографија ће се значајно обогатити, али и суштински подстаћи на још ефективније вредновање укупних развојних токова српског градитељства од 1900. до 1941.год. Досадашње оцене и сазнања биће употпуњене новим аналитичким и фактографским доприносима. Архитектура павиљона ће се по први пут приказати целовито, у оквиру проименљивих политичких, идеолошких и културолошких приоритета српске и југословенске краљевине. Она ће се, са друге стране, вредновати и у контексту појединачних опуса заступљених пројектаната, чиме ће се историографски знатно унапредити познавање њиховог укупног рада.

7. Закључак:

Сматрајући тему адекватно образложеном, а кандидаткињу компетентном да јој приступи, предлагемо Вам прихватање теме пријављене докторске дисертације.

у Београду 8.2.2013

Потписи чланова комисије:

др Александар Кадијевић, ментор, редовни професор Одељења за историју уметности
Филозофског факултета у Београду

др Лидија Мереник, редовни професор Одељења за историју уметности
Филозофског факултета у Београду

др Саша Брајовић, ванредни професор Одељења за историју уметности
Филозофског факултета у Београду

др Ненад Макуљевић, ванредни професор Одељења за историју уметности
Филозофског факултета у Београду